

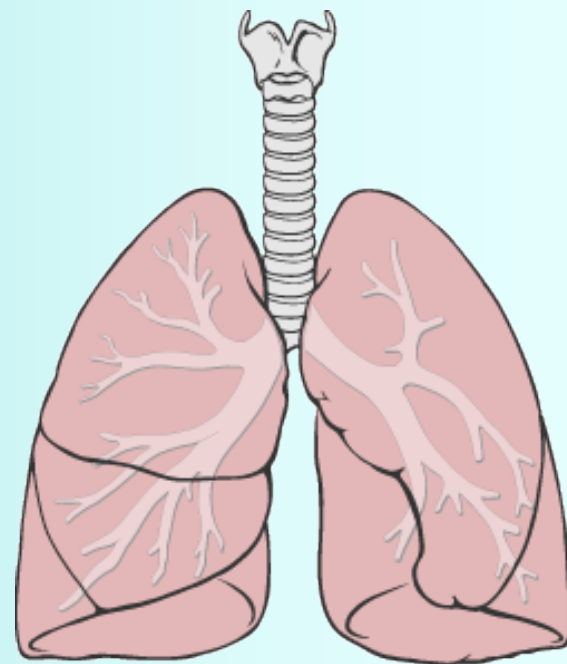
doc. RNDr. Petr Anděl, CSc.

*Výchova ke zdraví
a biologie dítěte*

Technická univerzita v Liberci

Fakulta přírodovědně humanitní a pedagogická

5. DÝCHACÍ SOUSTAVA

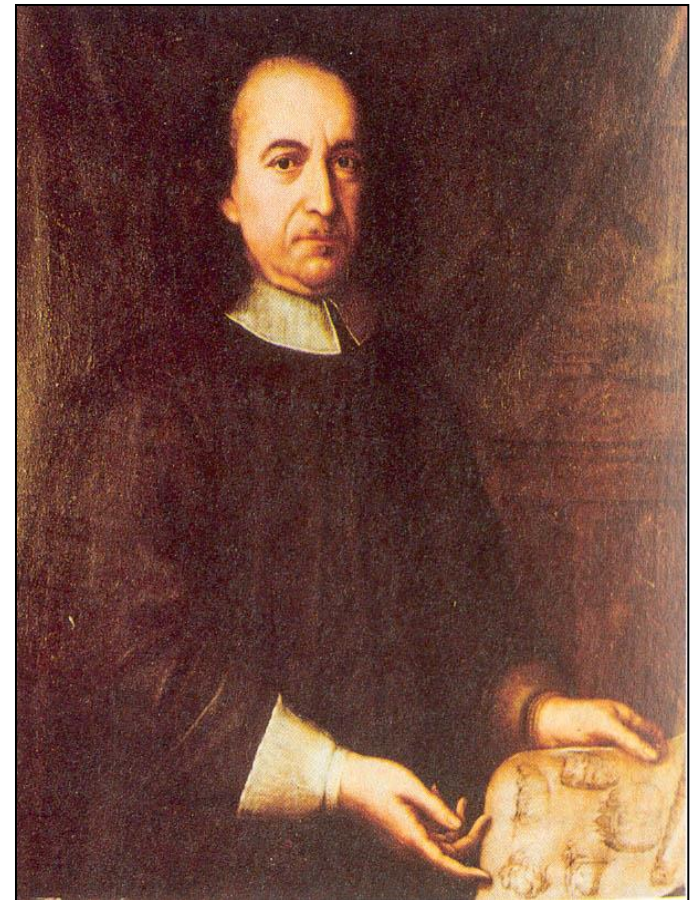
Stavba dýchací soustavy

Marcello Malpighi

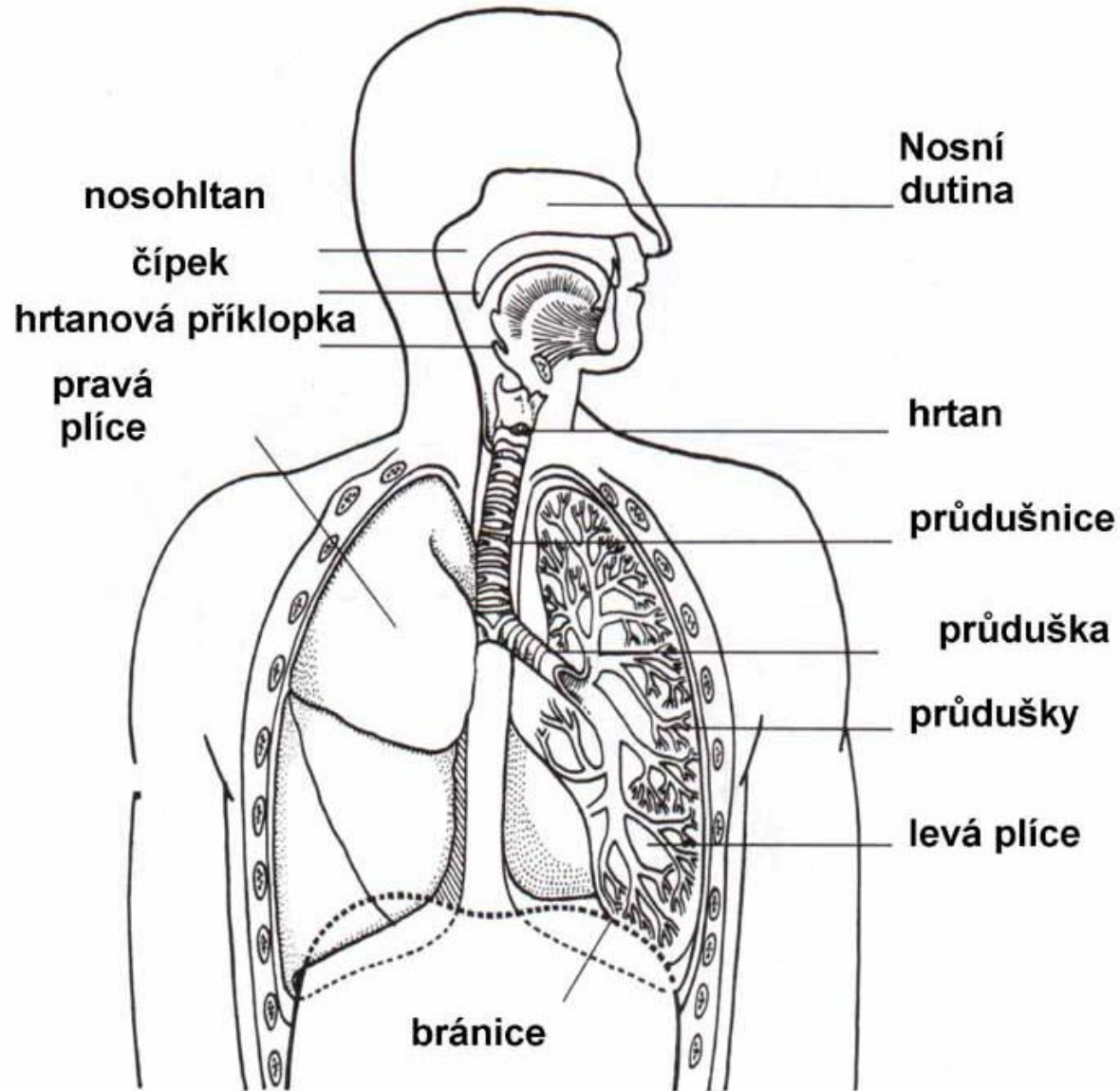
(1628 – 1694)

italský anatom

- zakladatel mikroskopické anatomie
- studie o struktuře plic (alveola, kapilární síť, plicní tkáň)
- morfologie vnitřních orgánů

DÝCHACÍ SOUSTAVA

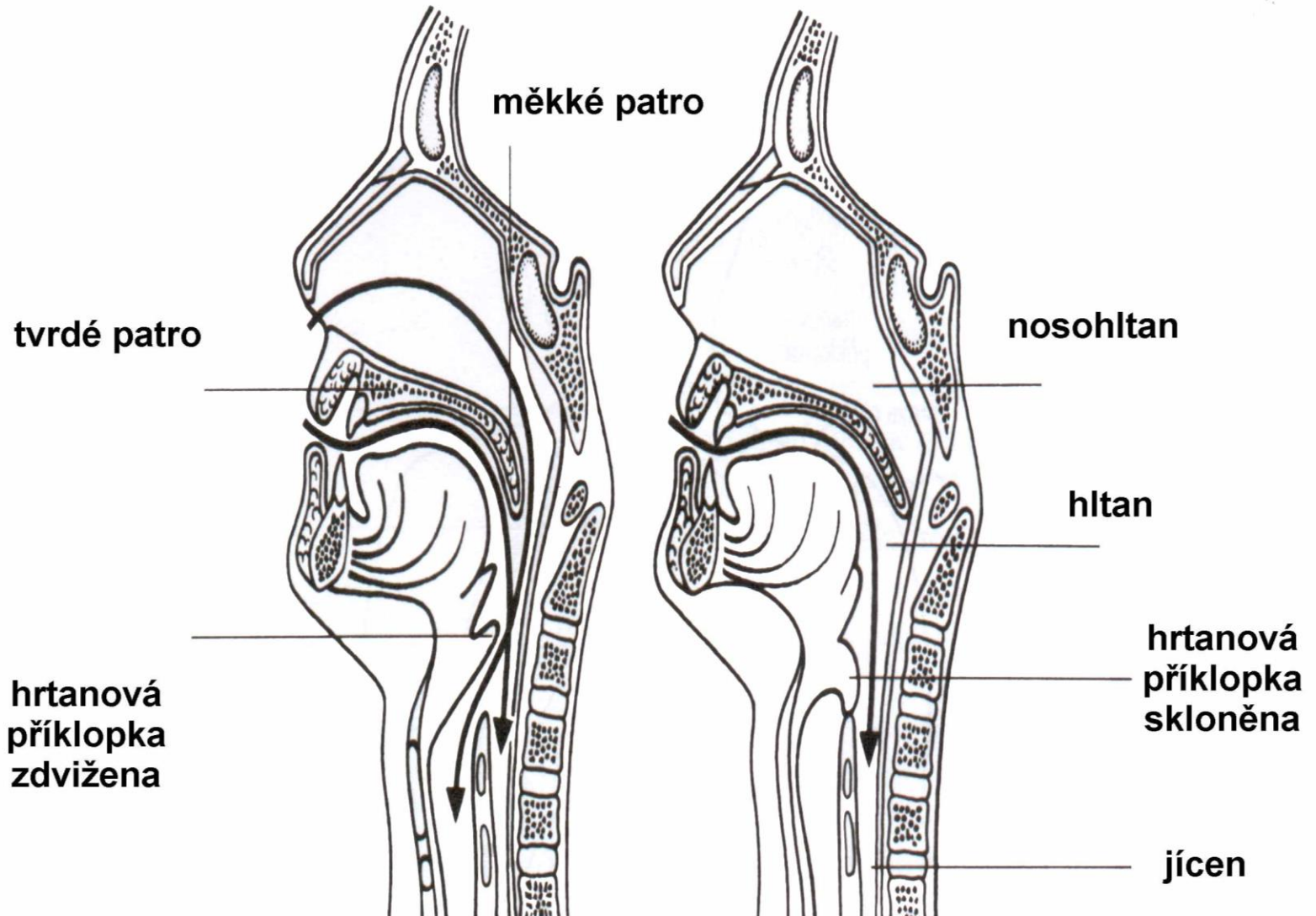
KŘÍŽENÍ TS a DS

TS

DS

DÝCHÁNÍ

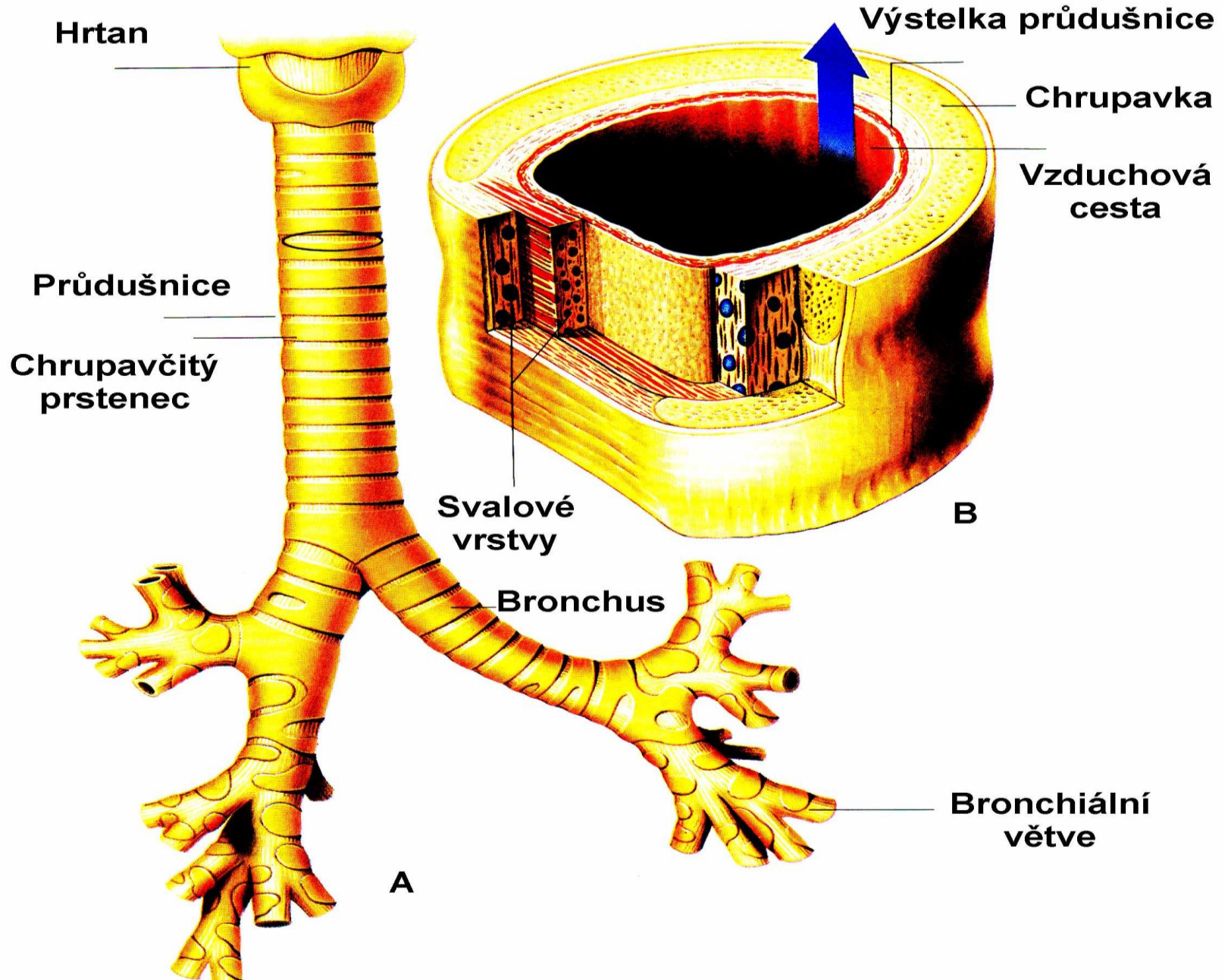
POLYKÁNÍ

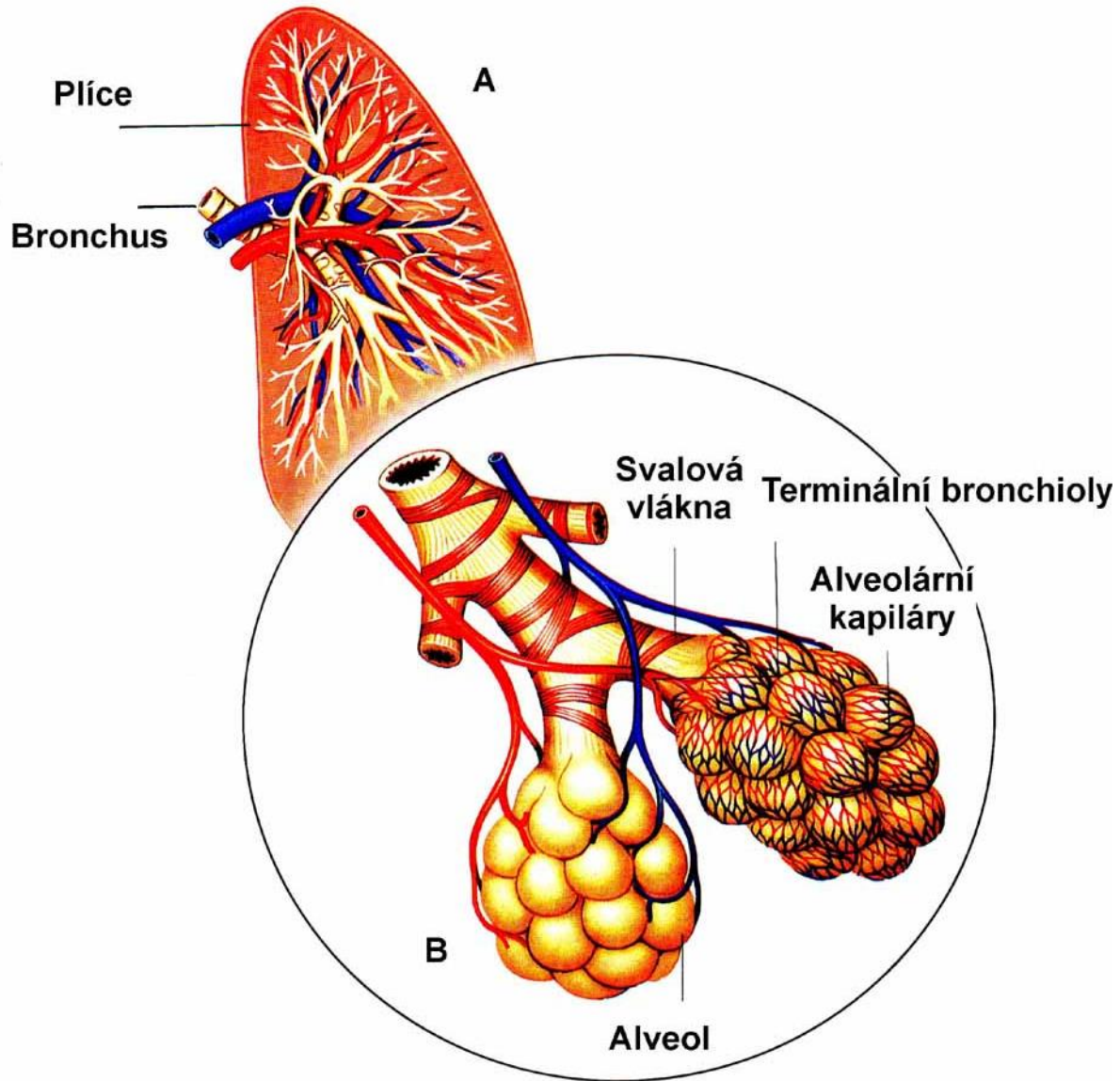

PRŮDUŠNICE

DS

ALVEOLY

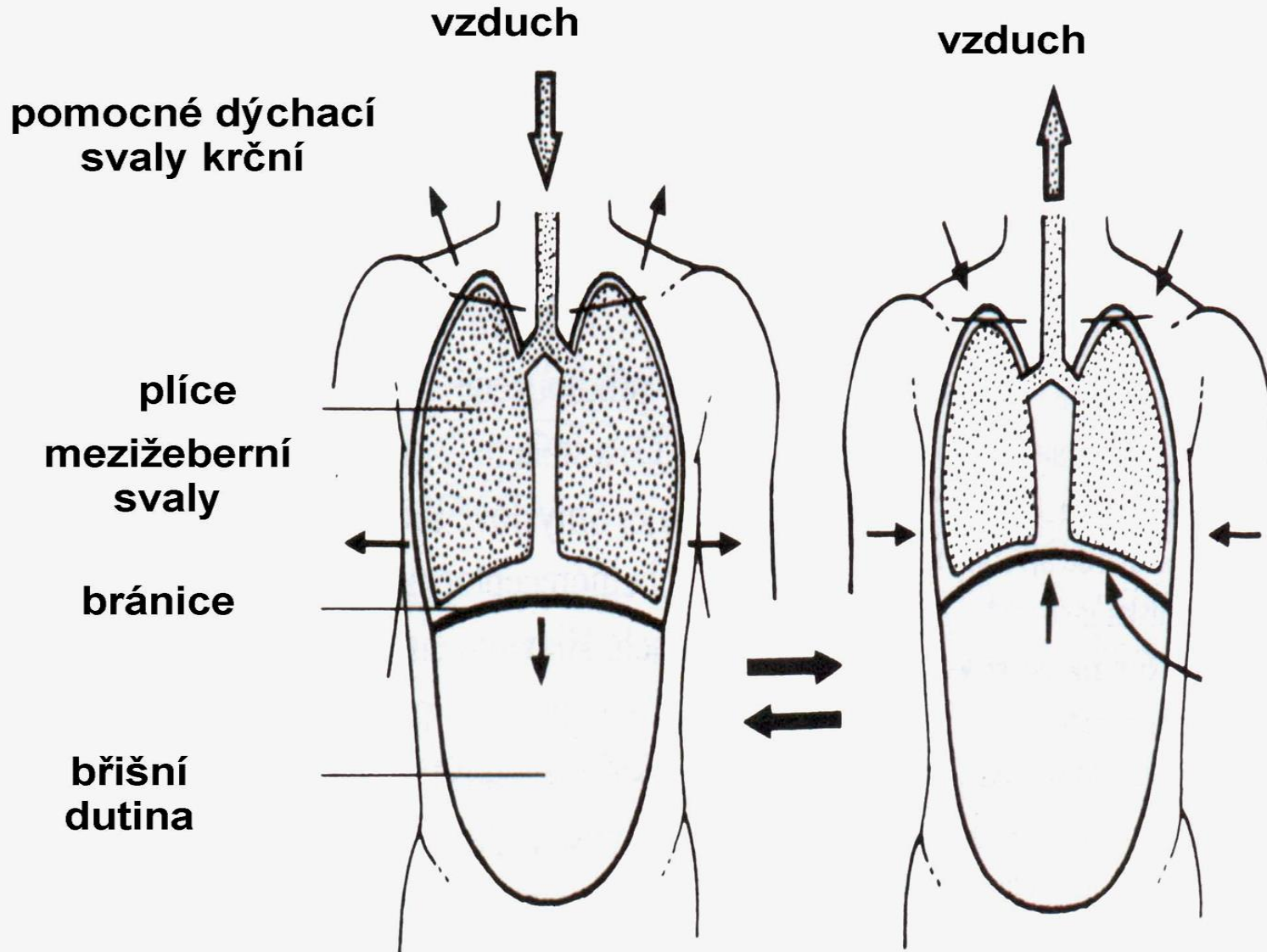
Fyziologie dýchání

DÝCHÁNÍ

DS

Vdech

Výdech

VENTILACE

Dechová frekvence (počet dechů / min)

- novorozenec 40 – 50
- malé děti 20 – 30
- dospělá osoba 10 – 18

Plicní ventilace (l/min)

- klidová 5 – 9
- při zátěži až 150

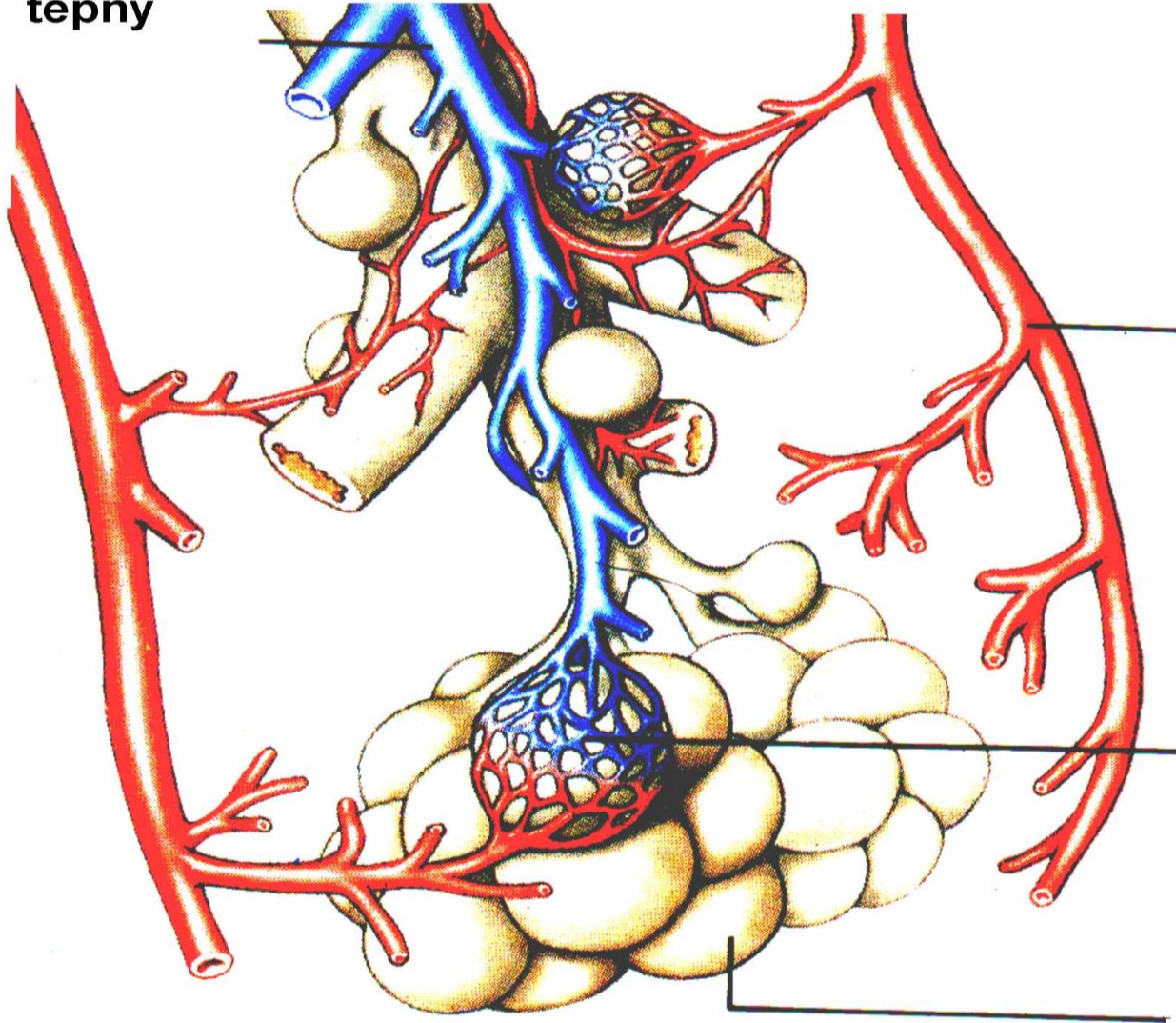
VITÁLNÍ KAPACITA PLIC

Dechové objemy (litry)	muž	žena
• normální (V)	0,5	0,5
• vdechový rezervní (IRV)	3,3	1,9
• výdechový rezervní (ERV)	1,0	0,7
 Vitální kapacita plic = V + IRV + ERV	 4,5 – 5	 3,5
 Reziduální objem	 1,5	 1,5
 Celkový objem plic	 6	 5

ALVEOLY

DS

Větev
plicní
tepny

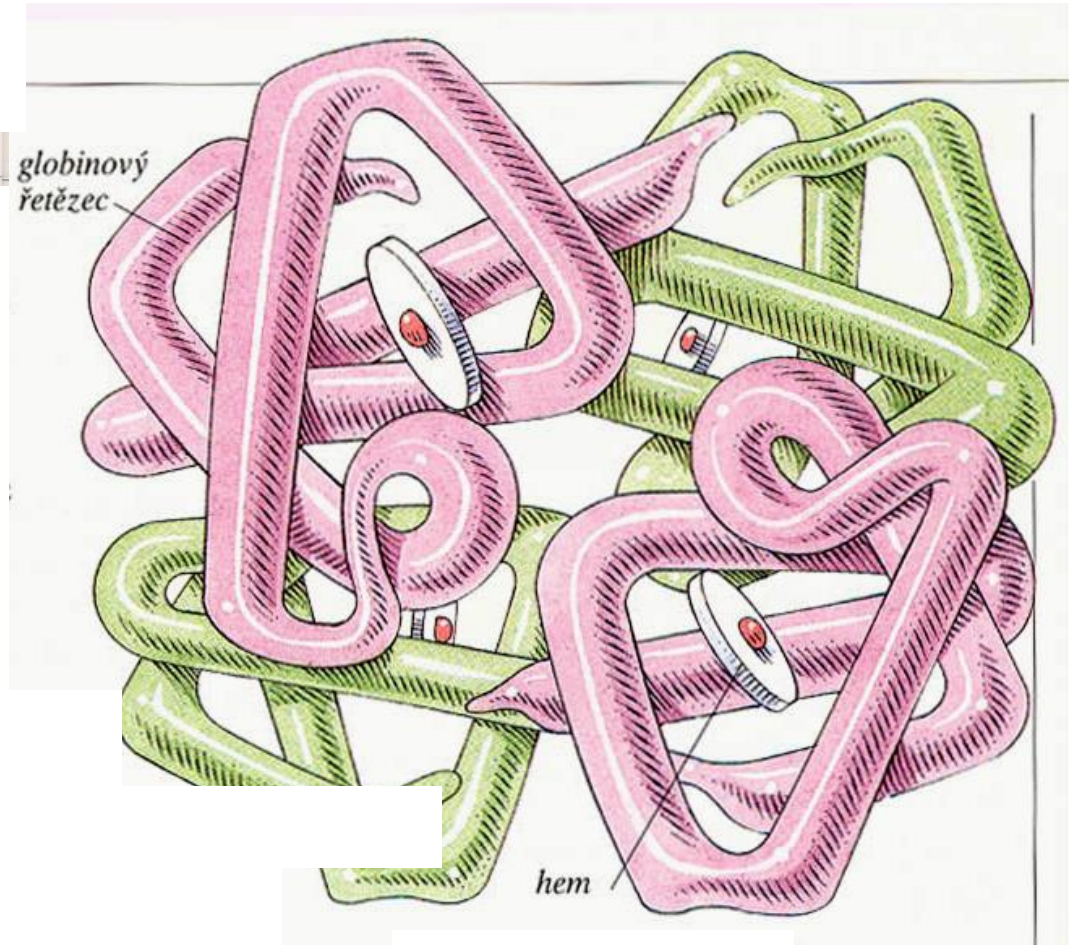
Větev
plicní
žíly

Výměna
plynů

Alveol -
plicní
sklípek

HEMOGLOBIN

PŘÍJEM KYSLÍKU

Koncentrace kyslíku v krvi (ml/l):

- v plicnici (vstup do plic) 140
- v plicní žíle (výstup z plic) 190

**v klidových podmínkách se naváže
na 1 litr krve 50 ml kyslíku**

**při klidovém průtoku plícemi (5 litrů krve/min)
= příjem 250 ml kyslíku/min**

Nemoci dýchací soustavy

ZDRAVOTNÍ ASPEKTY

CHOROBY:

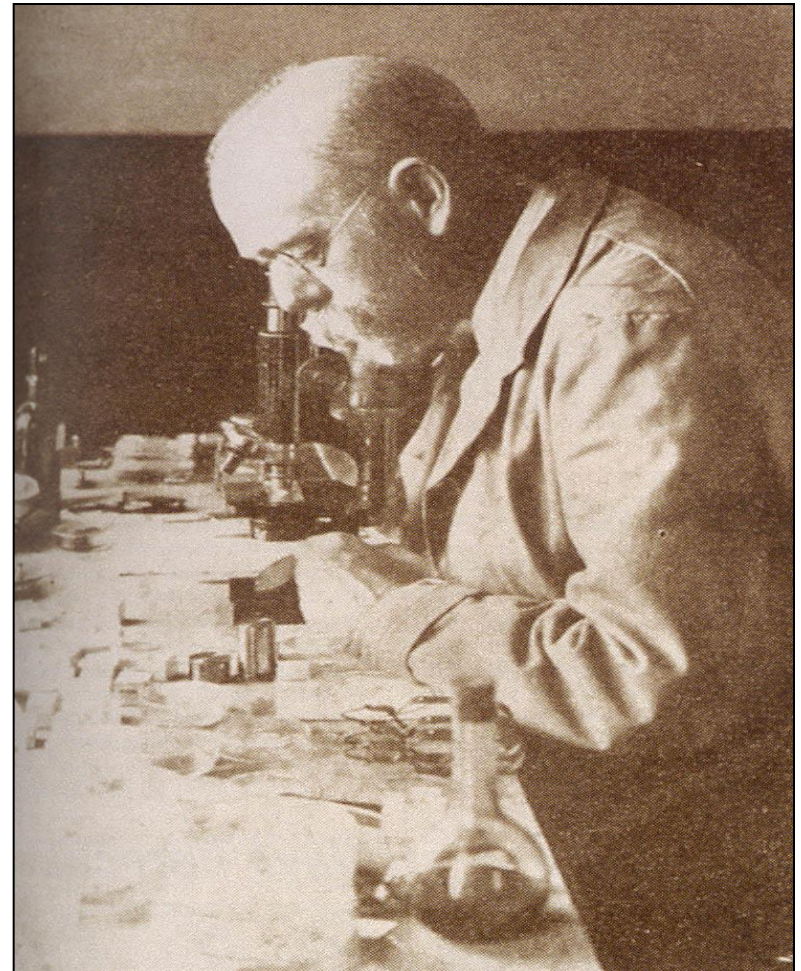
- tuberkulóza (TBC) – *Mycobacterium tuberculosis*

Robert Koch

(1843 – 1910)

německý bakteriolog, nositel Nobelovy ceny

- označil mikroorganismy jako původce infekčních onemocnění
- objevil bacil tuberkulózy (vyvinul tuberkulin)
- našel původce cholery, moru, malárie, žluté zimnice

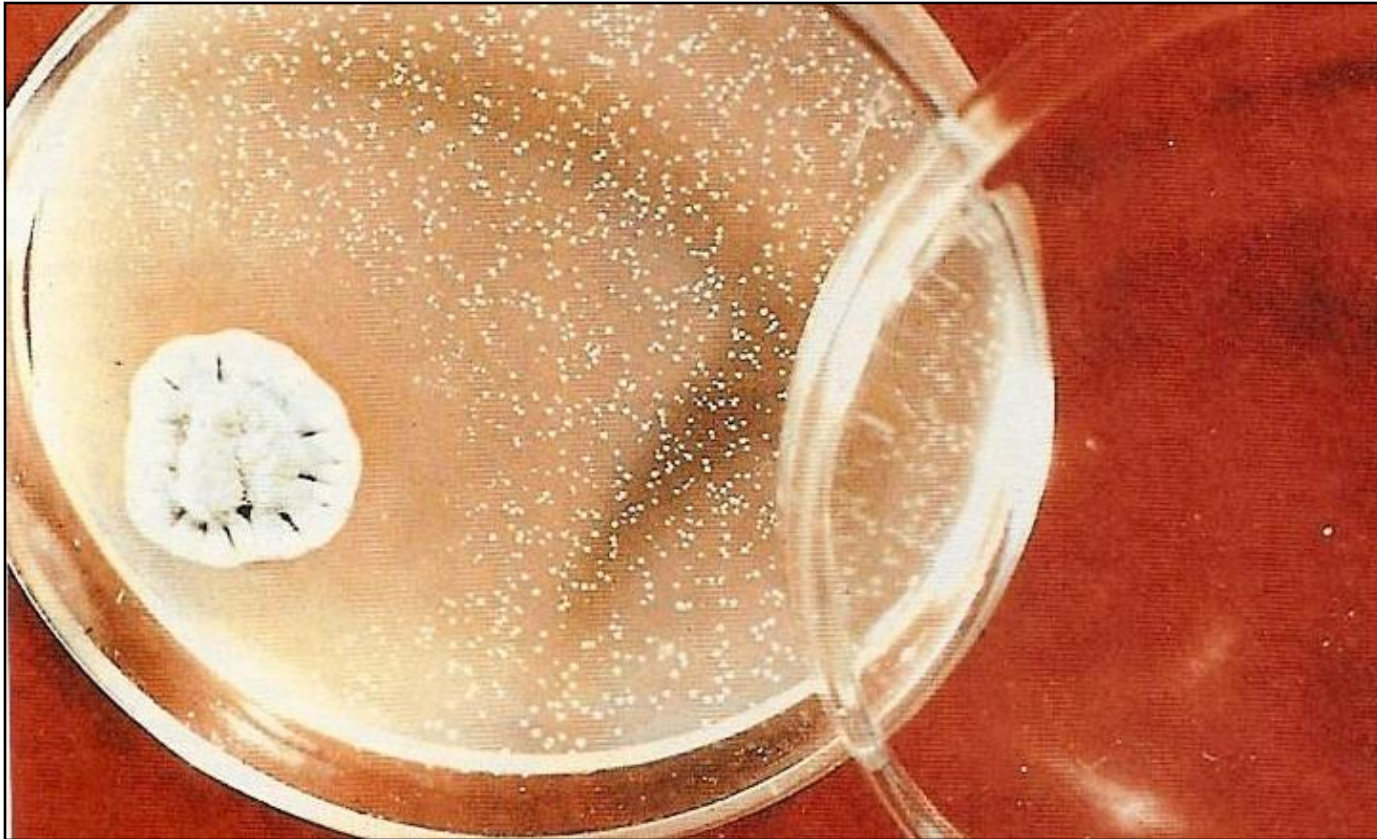

Alexander Fleming

1928

St. Mary's Hospital, Londýn

kolonie bakterie *Staphylococcus aureus* a plísně *Penicillium chrysogenum*

Alexander Fleming

(1881 – 1955)

skotský bakteriolog, nositel Nobelovy ceny (1945)

- výzkum antibakteriálních látek a jejich účinků(enzym lysozym-faktor přirozené imunity)
- objevitel prvního antibiotika – penicilinu, r. 1928
- praktická využitelnost E. Chain, H. Florey - 1940

ZDRAVOTNÍ ASPEKTY

CHOROBY:

- tuberkulóza (TBC) – *Mycobacterium tuberculosis*
- astma
- chronické záněty dýchacích cest

ZDRAVOTNÍ ASPEKTY

CHOROBY:

- tuberkulóza (TBC) – *Mycobacterium tuberculosis*
- astma
- chronické záněty dýchacích cest
- rakovina plic

Kesonová nemoc

Kesonová nemoc (dekompresní nemoc)

- Potíže vznikající při prudkém poklesu okolního tlaku
- U potápěčů, kteří se příliš rychle vynoří z hloubky
  - nutnost postupného vynořování s přestávkami
- **!!! Nutnost profesionálního výcviku u potápění**

Vysokohorská nemoc

Vysokohorská nemoc

- Způsobeno nedostatkem kyslíku ve vyšších nadmořských výškách
- Pokles koncentrace kyslíku
  - 2500 m n.m.   o 20 %
  - 5000 m n.m.   o 50 %
  - 8000 m n.m.   o 70 %

Vysokohorská nemoc

Vysokohorská nemoc

- Způsobeno nedostatkem kyslíku ve vyšších nadmořských výškách
- Pokles koncentrace kyslíku
  - 2500 m n.m. o 20 %
  - 5000 m n.m. o 50 %
  - 8000 m n.m. o 70 %
- Snížení výkonnosti již od 1200 m n.m. (závisí na trénovanosti)
- Vlastní nemoc cca od 3000 m n.m.
- Nevolnost, únavy, bolesti hlavy až po otok plic – může končit smrtí
- **!!! Základem je postupná aklimatizace**

Oxidy uhelnatý a uhličitý

Oxid uhličitý CO_2

- Uvolňuje se při dýchání
- V přírodě se hromadí v jeskyních, studnách aj.
- Bolesti hlavy, rychlé dýchání, ... až ztráta vědomí a smrt
- **!!! pozor při školních výletech**

Kyslíkový dluh

Kyslíkový dluh

- Vzniká při intenzivním fyzickém výkonu, kdy nestačí zásobování kyslíkem
- Produktem spalování je kyselina mléčná
- Regenerace probíhá ještě po 30 minutách po zátěži

Oxidy uhelnatý a uhličitý

Oxid uhličitý CO₂

- Uvolňuje se při dýchání
- V přírodě se hromadí v jeskyních, studnách aj.
- Bolesti hlavy, rychlé dýchání, ... až ztráta vědomí a smrt

Oxid uhelnatý CO

- Produkt nedokonalého spalování
  - špatně táhnoucí kamna
  - spalování zemního plynu v uzavřených místnostech
- Váže se na hemoglobin – zamezuje vstupu kyslíku
- !!! Vysoce rizikové – otravy časté – chronické i akutní
- Často končí smrtí

- **!!! pozor na špatně udržované plynové spotřebiče**

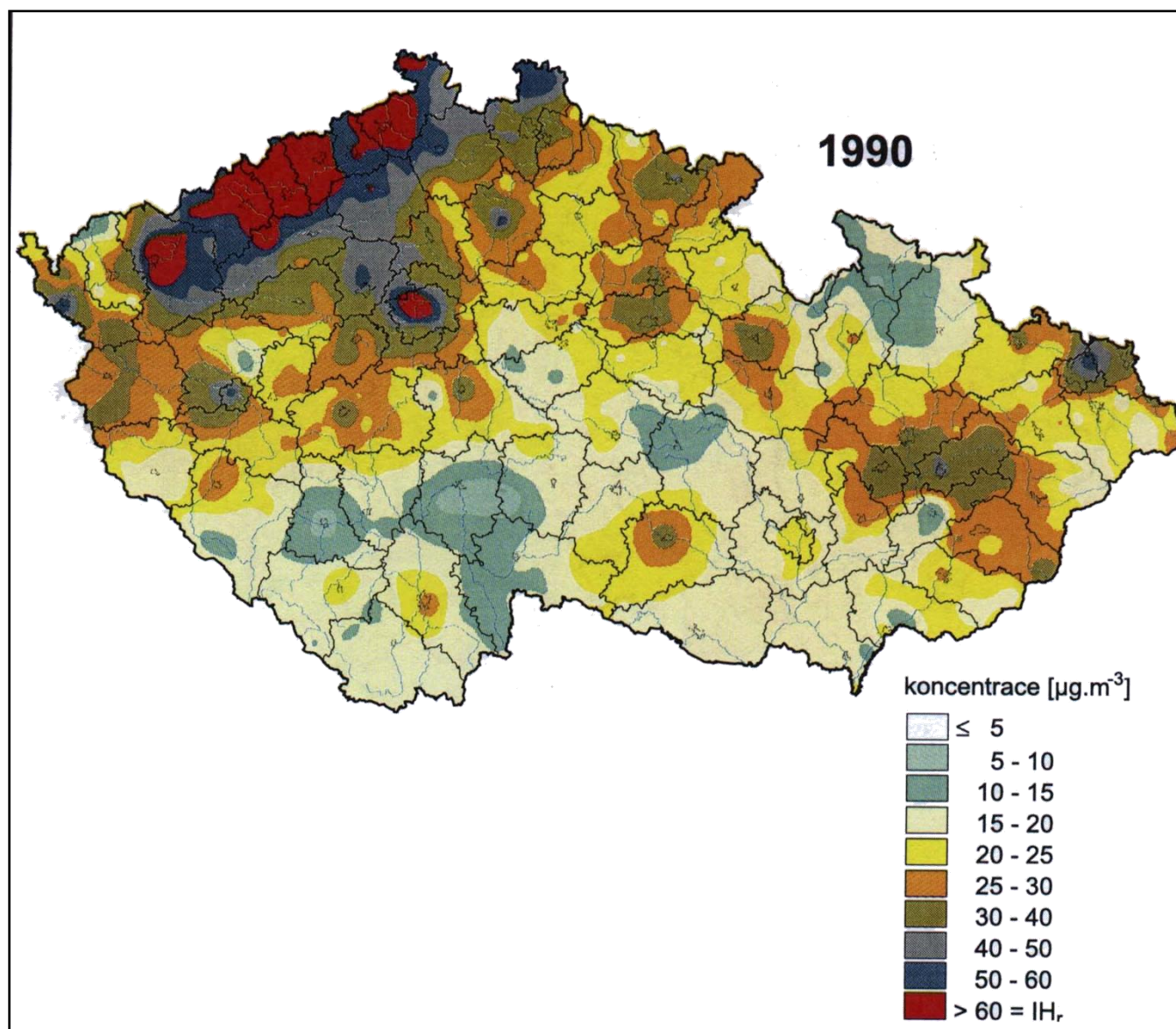
Znečištění ovzduší

IMISEMI POŠKOZENÉ POROSTY

BESKYDY, VRCHOL KNĚHYNĚ, MRTVÝ LES V DŮSLEDKU IMISNÍ ZÁTĚŽE

KONCENTRACE OXIDU SIŘIČITÉHO V OVZDUŠÍ (1990)

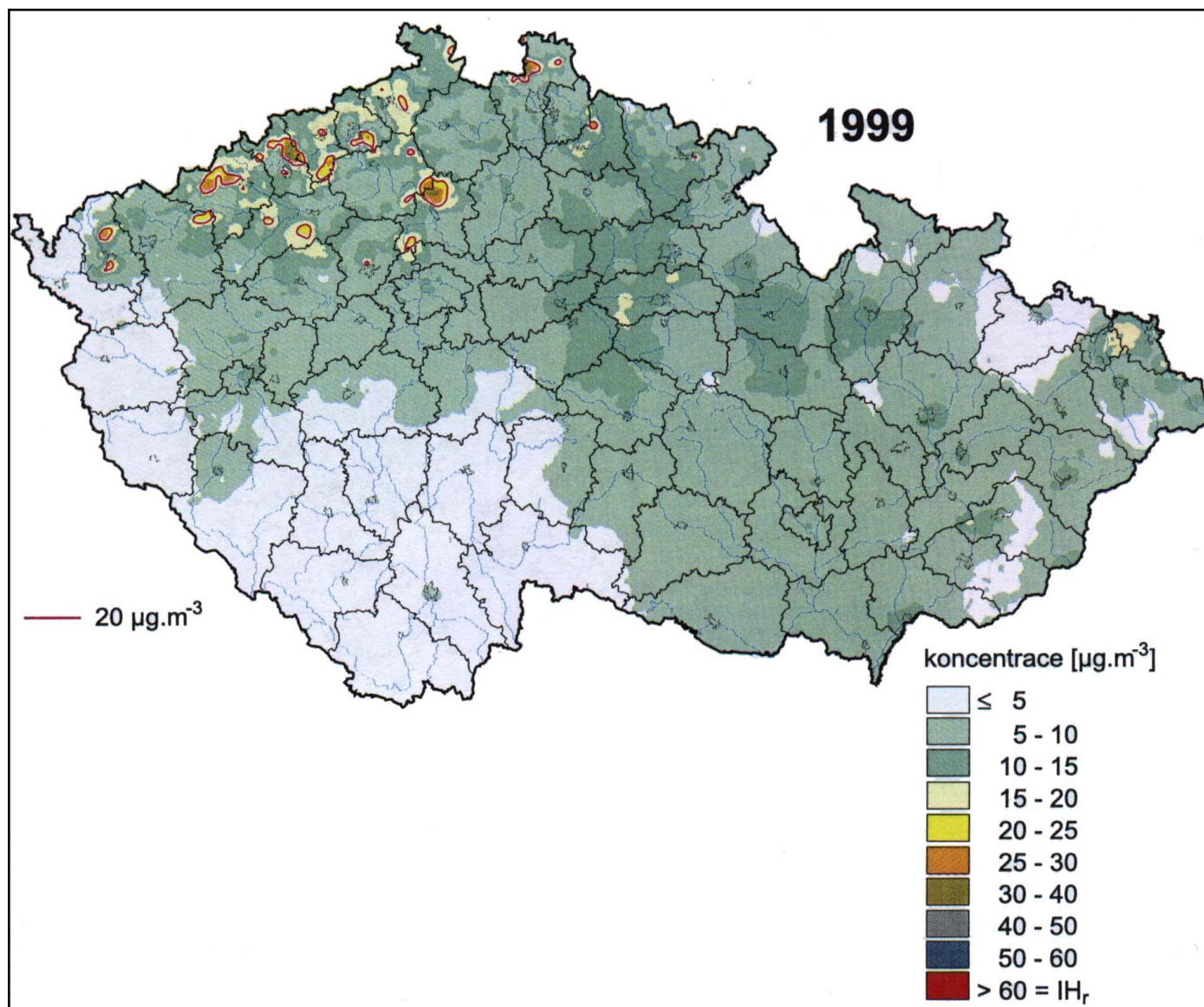

Pole ročních aritmetických průměrů koncentrací oxidu siřičitého v roce 1990

Zdroj: Zpráva o životním prostředí ČR r.1999

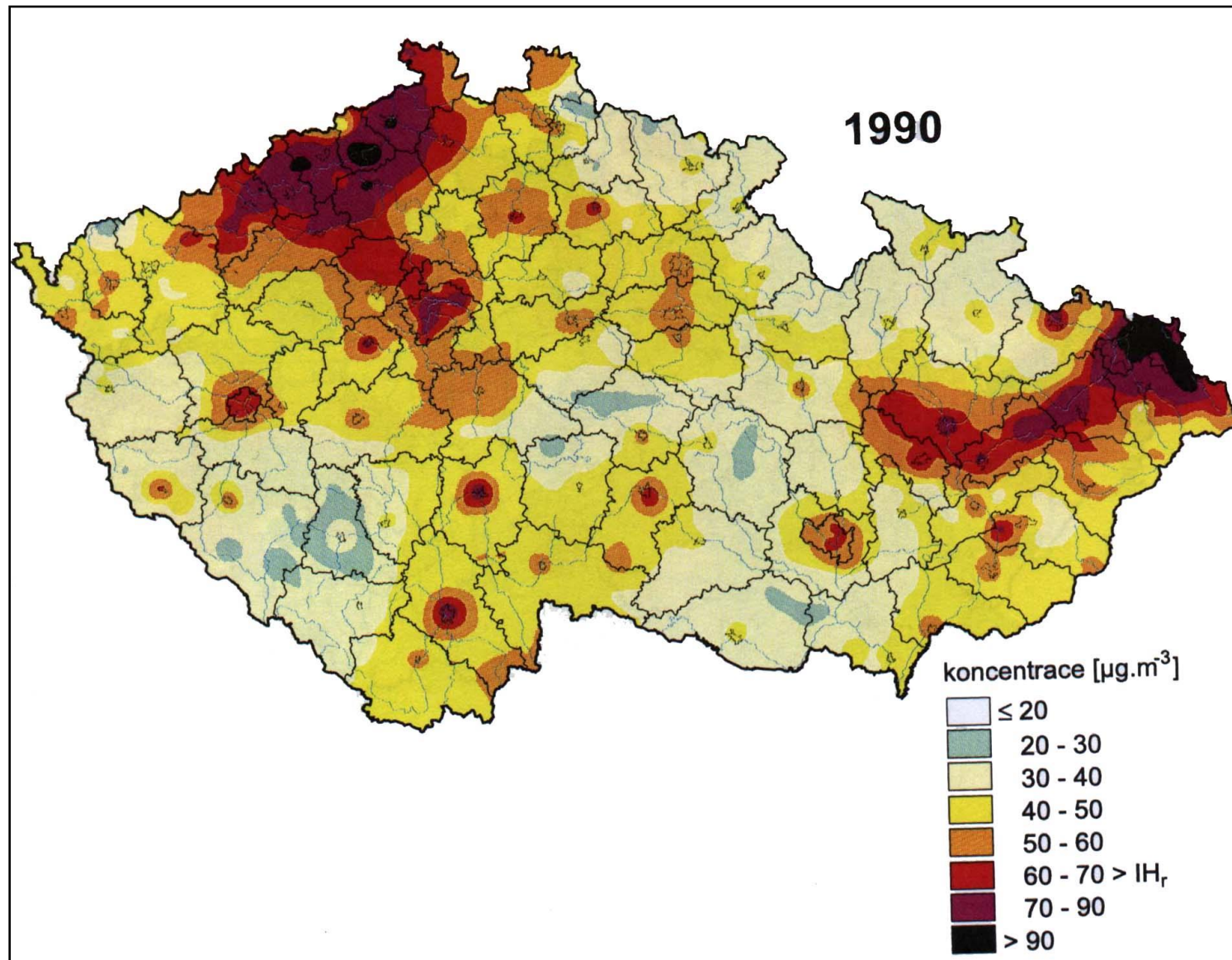
KONCENTRACE OXIDU SIŘIČITÉHO V OVZDUŠÍ (1999)

Pole ročních aritmetických průměrů koncentrací oxidu siřičitého v roce 1999

Zdroj: Zpráva o životním prostředí ČR r.1999

KONCENTRACE PRAŠNÉHO AEROSOLU (1990)

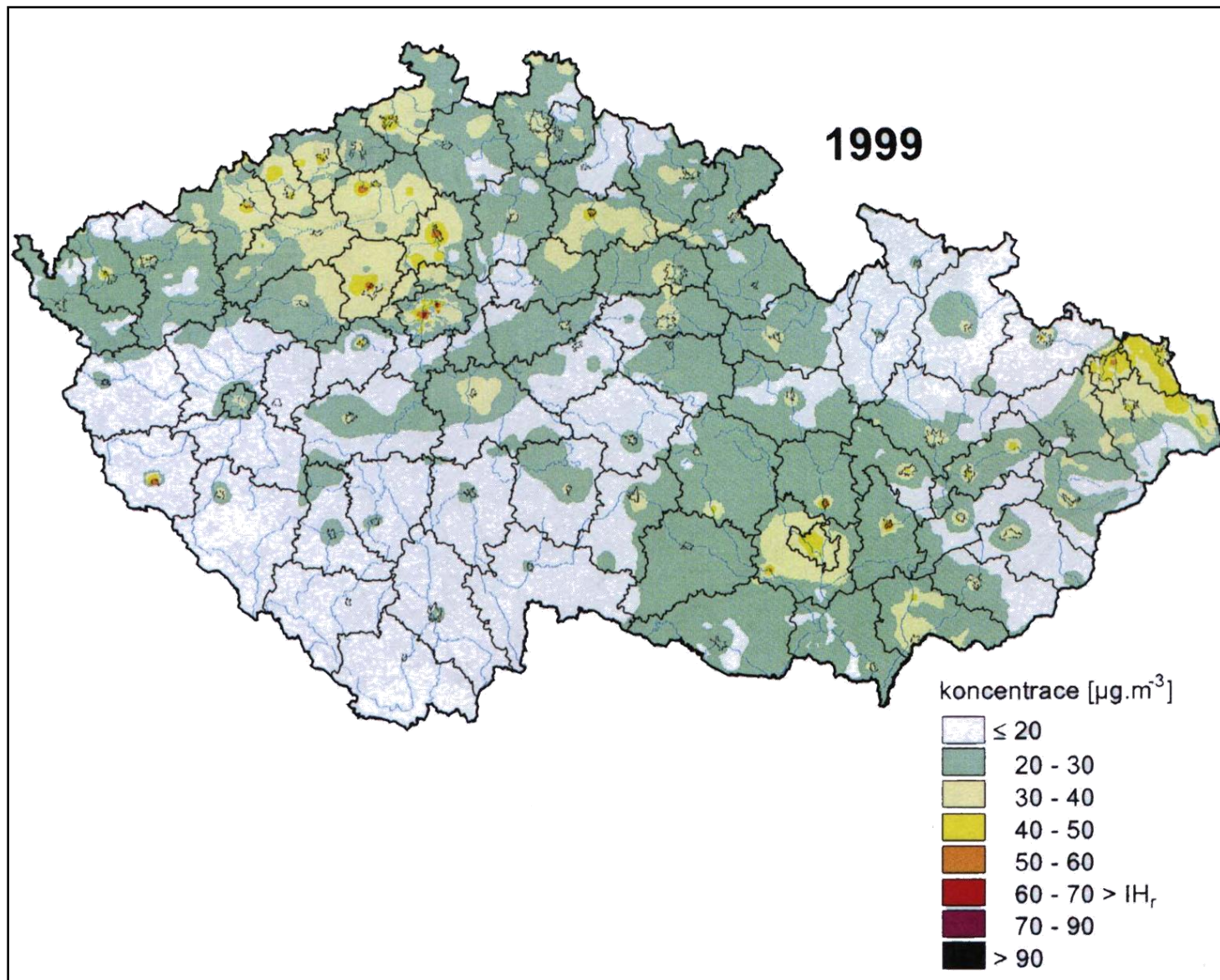

Pole ročních aritmetických průměrů koncentrací prašného aerosolu v roce 1990

Zdroj: Zpráva o životním prostředí ČR r.1999

KONCENTRACE PRAŠNÉHO AEROSOLU (1999)

Pole ročních aritmetických průměrů koncentrací prašného aerosolu v roce 1999

Zdroj: Zpráva o životním prostředí ČR r.1999

Polétavý prach

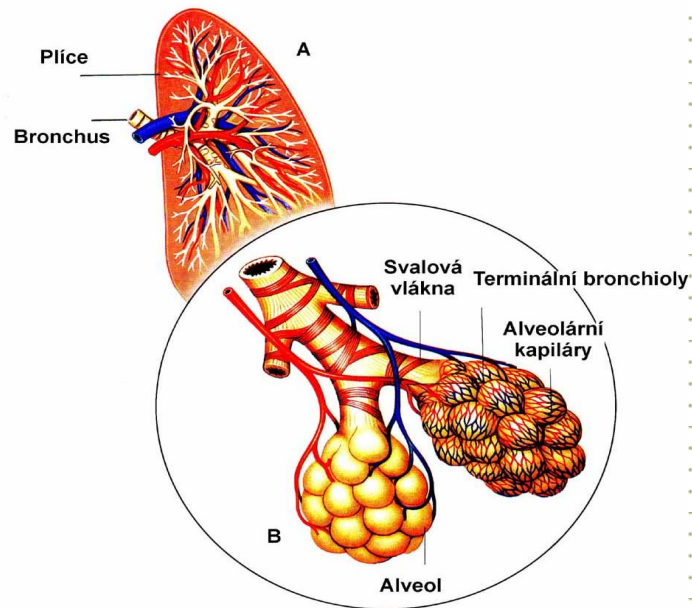
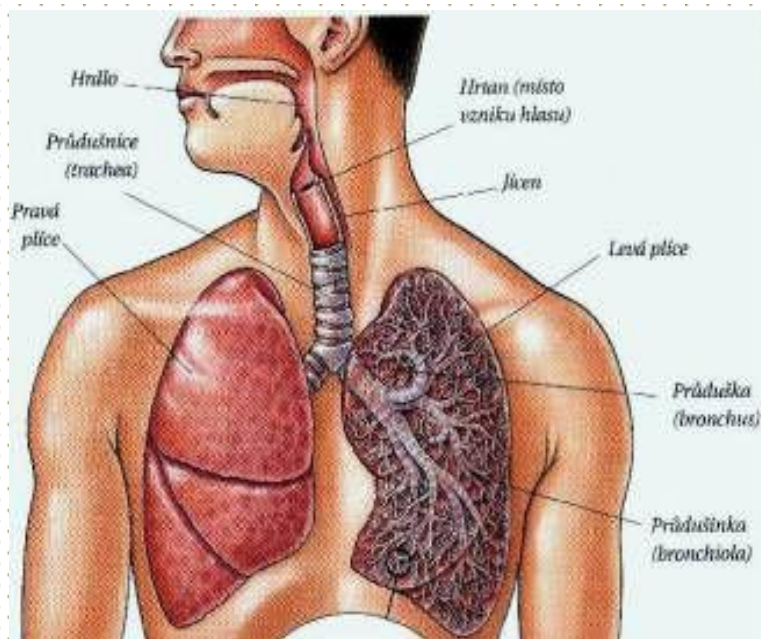
PRACHOVÉ ČÁSTICE PM₁₀

- ❑ PM - odvozeno z angl. *particulate matter*, číslo – průměr menší než 10 mikrometrů
- ❑ Jemné částice unášené vzduchem
- ❑ Zdrojem:
  - přírodní procesy (sopečná činnost)
  - lidská činnost (spalování fosilních paliv, těžba, kouření ...)
  - sekundární prašnost – zvíření již usazeného prachu (doprava)

VSTUP DO DÝCHACÍ SOUSTAVY

- ❑ Dostávají se do dýchacích cest:
  - PM10 – do dolních dýchacích cest
  - PM2,5 – se usazují v průduškách
  - PM1 – usazují v plicních sklípcích

PŘIJATÁ DÁVKA

Odhad dávky

Dávka = koncentrace x objem vdechnutého vzduch x účinnost záchytu

Dechová frekvence (počet dechů/min)

- novorozenec 40 – 50
- malé děti 20 – 30
- dospělá osoba 10 – 18

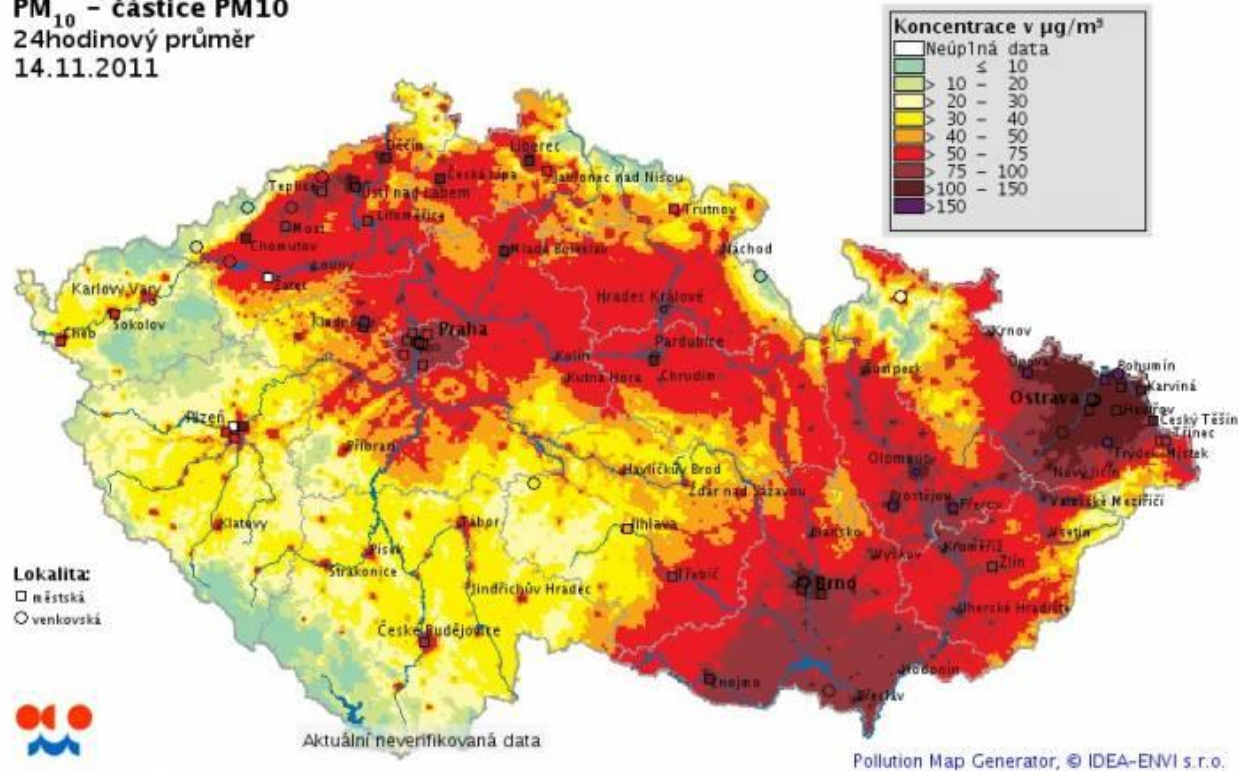
Plicní ventilace (l/min)

- klidová 5 – 9
- při zátěži až 150

KONCENTRACE V OVZDUŠÍ

PM₁₀ – částice PM10
24hodinový průměr
14.11.2011

- ❑ Denní imisní limit je 50 µg/m³
- ❑ Povolená četnost překročení je 35 dní v roce

ZDRAVOTNÍ VLIVY

- ❑ Negativní vlivy mají již nízké koncentrace
- ❑ Vyšší počet zánětů plic, negativní vliv na kardiovaskulární systém
- ❑ Při dlouhodobé expozici – vyšší četnost chorob dolních cest dýchacích, chronické obstrukční nemoci, snížení doby dožití
- ❑ Při zvýšení denní průměrné koncentrace PM_{10} o $10 \mu\text{g}/\text{m}^3$ roste při dlouhodobém působení:
  - celková úmrtnost o 10 %
  - nemocnost dětí na záněty průdušek o 30 %

ZDRAVOTNÍ VLIVY

- ❑ Negativní vlivy mají již nízké koncentrace
- ❑ Vyšší počet zánětů plic, negativní vliv na kardiovaskulární systém
- ❑ Při dlouhodobé expozici – vyšší četnost chorob dolních cest dýchacích, chronické obstrukční nemoci, snížení doby dožití
- ❑ Při zvýšení denní průměrné koncentrace PM_{10} o $10 \mu\text{g}/\text{m}^3$ roste při dlouhodobém působení:
  - celková úmrtnost o 10 %
  - nemocnost dětí na záněty průdušek o 30 %

Hrubý odhad:

U městské evropské populace má znečištění ovzduší za následek zkrácení délky života o 1 rok

Kouření

**MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ
VARUJE:**

**KOUŘENÍ VÁŽNĚ POŠKOZUJE
ZDRAVÍ**

TABÁKOVÉ POLE

TABÁK

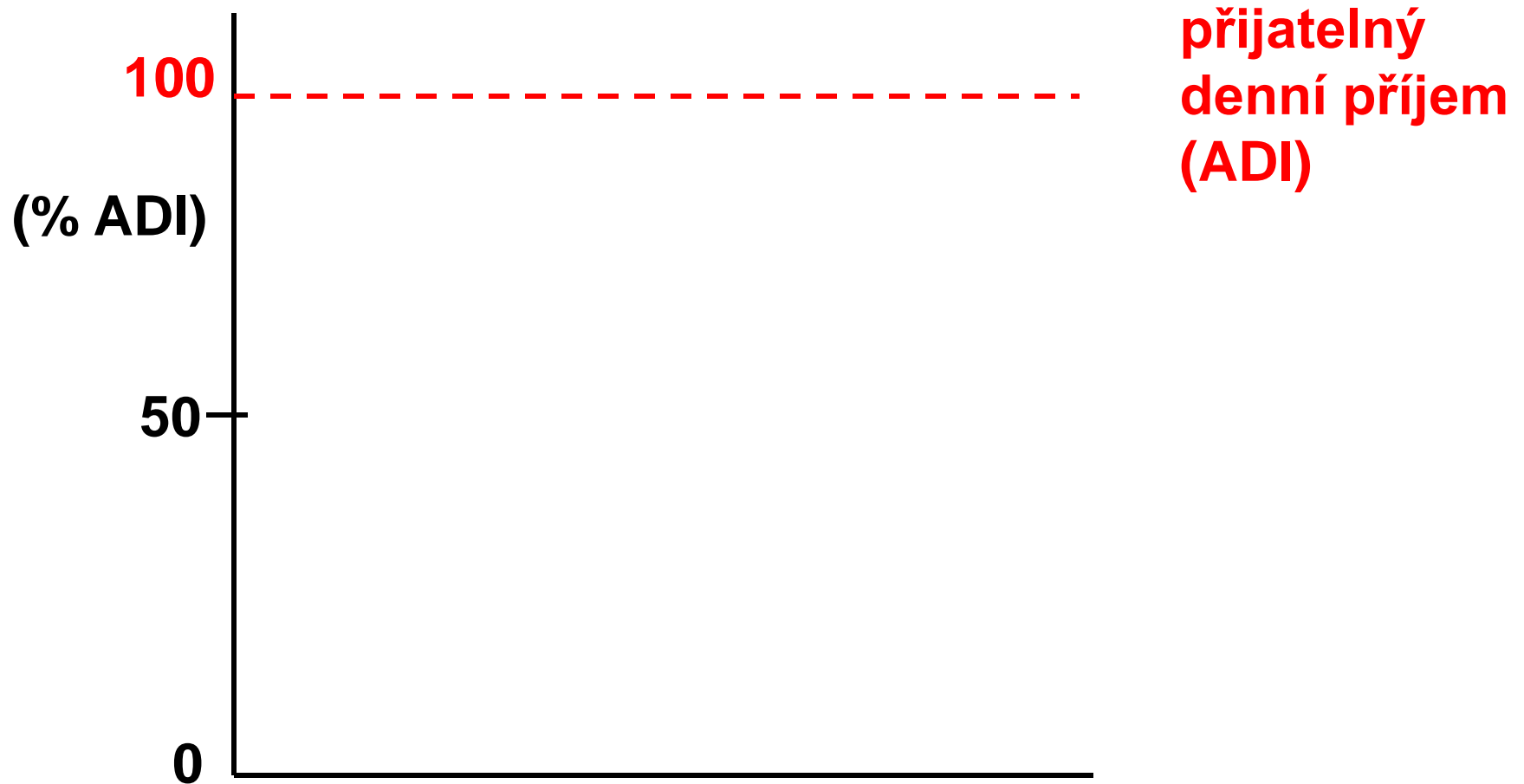

TABÁKOVÝ KOUŘ

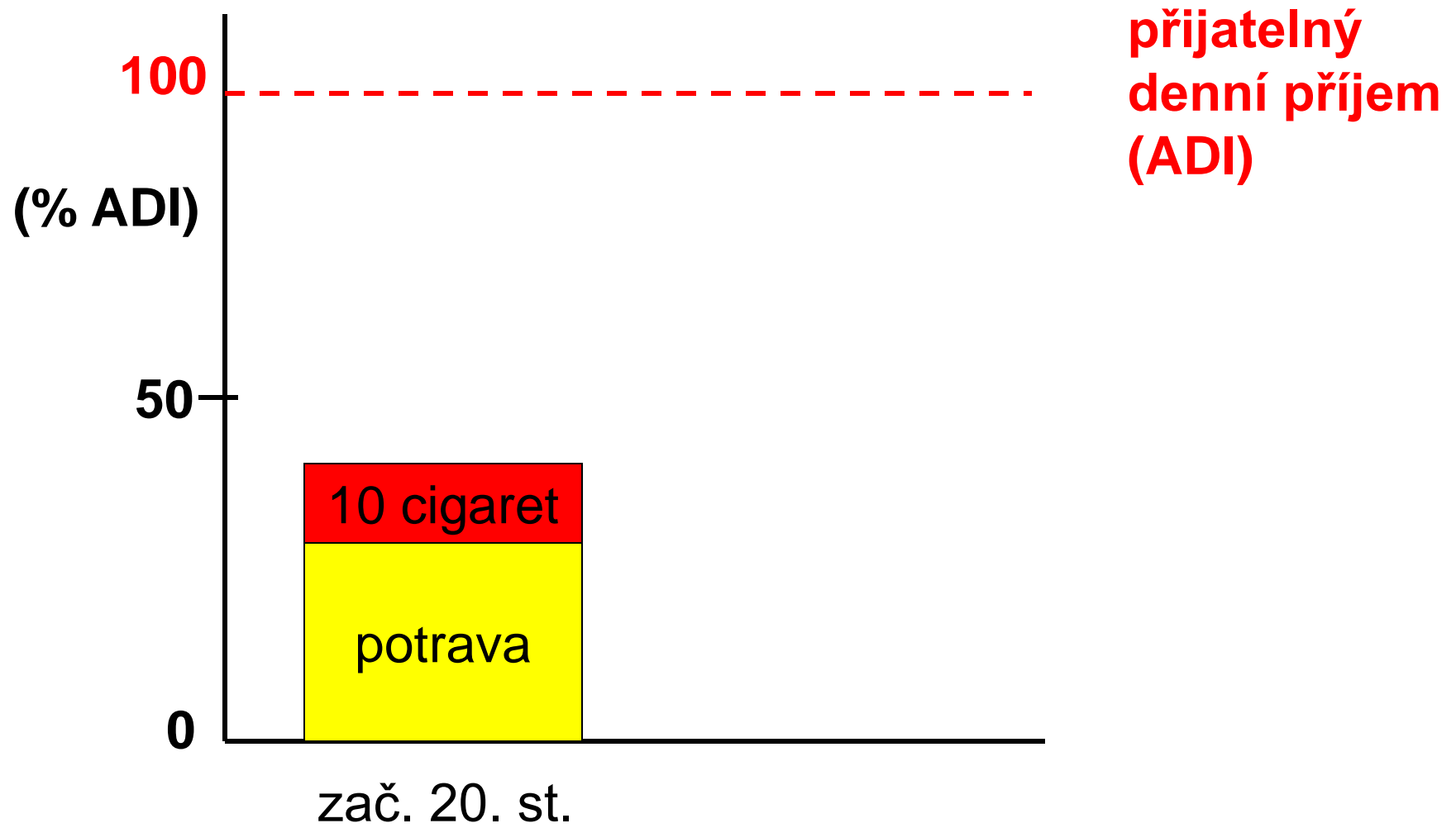
VYBRANÉ SLOŽKY:

- nikotin
  - oxid uhelnatý
  - polyaromatické uhlovodíky
  - těžké kovy (např. kadmium)
  - radionuklidy (např. polonium-210, olovo-210)
- + desítky dalších anorg. a organických látek

PŘÍJEM KADMIA

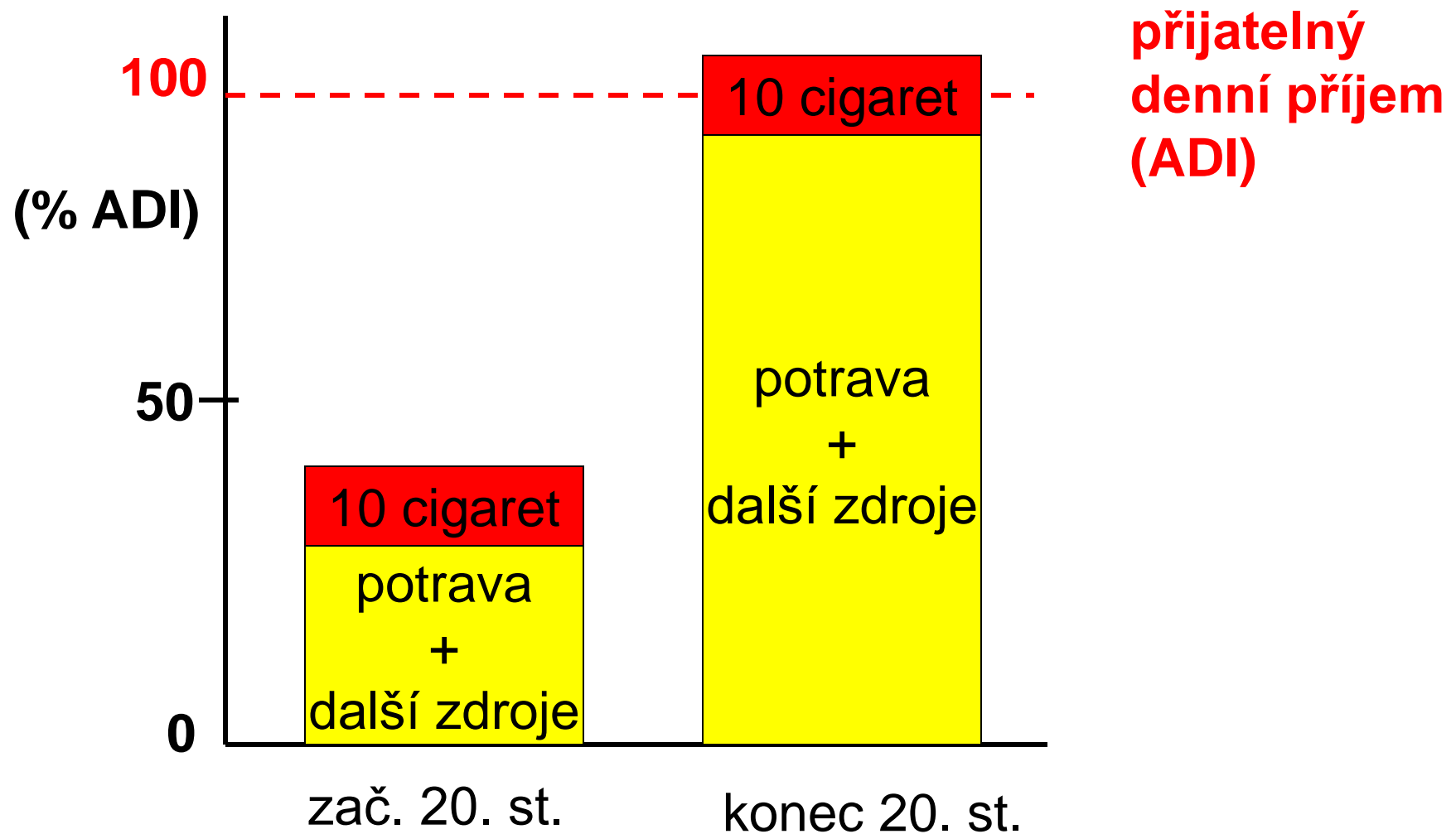

PŘÍJEM KADMIA

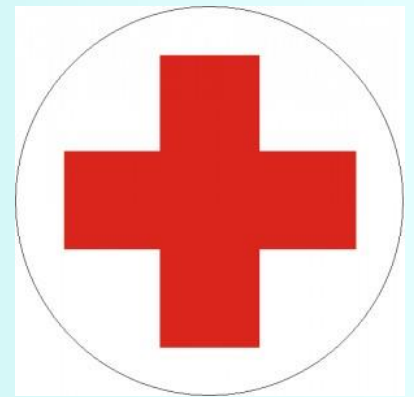

PŘÍJEM KADMIA

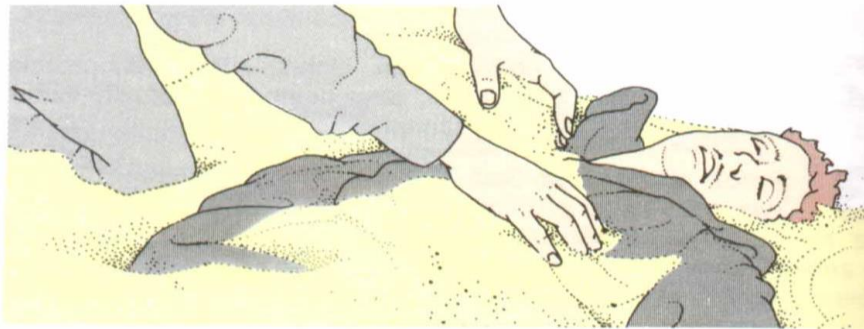

První pomoc

DUŠENÍ

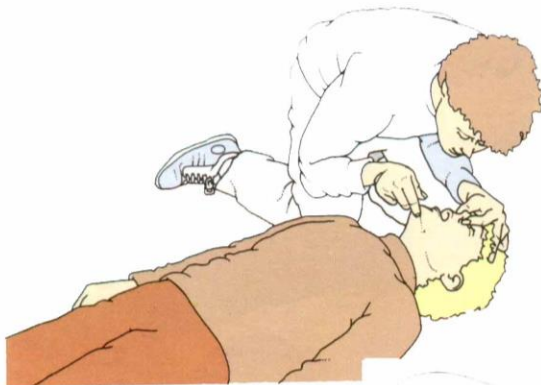
- odstranit příčinu dušení z obličeje nebo z krku
- odsunout nemocného z nebezpečného místa
- pokud je postižený zasypán pod hromadou písku nebo země, odhrabat ho až k bokům, aby se mu mohl hrudník rozpínat během dýchání
- uvolnit a vyčistit dýchací cesty
- sledovat dýchání
- pokud nedýchá, zahájit dýchání z úst do úst
- přivolat lékařskou pomoc

Vdechnutí cizího předmětu

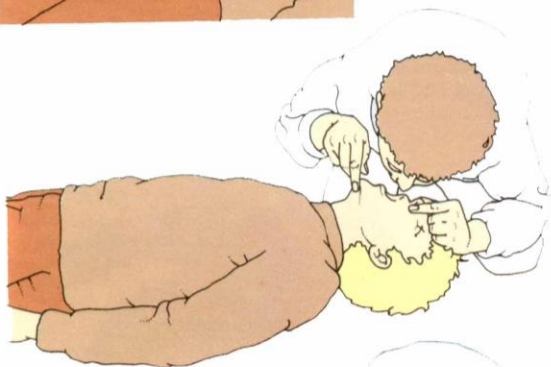
- Pokud není předmět hluboko – podporovat kašel
- Postižený v mírném předklonu
5 x ho udeřit otevřenou dlaní do zad mezi lopatky

DÝCHÁNÍ Z ÚST DO ÚST

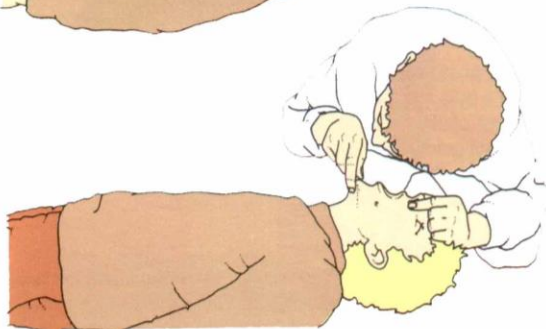

- uvolnit a vyčistit dýchací cesty
- zaklonit hlavu

- stlačit nosní dírky
- přidršet dolní čelist

- přiložit rty k ústům postiženého
- vydechnout do jeho úst
- sledovat zvedání hrudníku

- oddálit ústa
- při úspěšném vdechu hrudník stoupá a klesá
- provést co nejrychleji další 3 vdechy

- přerušit dýchání
- zkontrolovat tep na krkavici
- bije-li srdce, pokračovat v dýchání jednou za 3 - 4 s
- při vymizení tepu zahájit nepřímou srdeční masáž
- začne-li postižený opět dýchat uložit do stabilizované polohy

Konec kapitoly.